

A TÖRÖK KOR UTÁNI ÚJRATELEPÜLÉS DEMOGRÁFIAI SAJÁTOSSÁGAINAK VIZSGÁLATA AZ 1715/20-AS CONSCRIPTIO REGNICOLARIS SEGÍTSÉGÉVEL NÓGRÁD MEGYÉBEN¹

Demeter Gábor

Az MNL OL és az Arcanum Kft. által digitalizált és adatbázisban hozzáférhetővé tett 1715/1720-as Conscriptio regnicolaris (www.mol.gov.hu – adatbázisok) nemcsak a helytörténészek és családfakutatók számára jelent nagy értékű forrásanyagot, de rendszerezett adatszerkezete és nagy adatmennyisége révén a regionális léptékű történeti földrajzi kutatásoknak is támaszul szolgál. A jelenségek térképi ábrázolása lehetőséget nyújt az országos tendenciák áttekintésére, így mindenképpen túllép az egyedi kiragadott példákon alapuló következtetéseken.

A következőkben kísérletet tettünk az adatbázis eredeti céljától (a gazdasági potenciál felmérése) eltérő, de történeti kutatások szempontjából szintén nem indifferens hasznosítására. Jelen tanulmányban Nógrád megye két járásának (Kékkői és Szécsényi járás; több mint 100 település és 1000 név) demográfiai vonatkozásait elemeztük, mely – kiegészítve egyéb forrásokkal (az 1773-as Lexicon locorum, az 1784/85-ös népszámlálás, az 1704-es katonaösszeírás) és módszerekkel, mint a tematikus térképészet –, lehetőséget nyújt a török kori frontierzóna állapotának és az újranevelés dinamikájának vizsgálatára populációdinamikai, etnikai és migrációs aspektusból. Az adózási potenciál vizsgálata (amely e conscriptio-k eredeti célja volt) jelen tanulmány keretei között nem célunk.

Alapvető kérdéseink a kutatás során a következők voltak:

1. Módszertani szempontból mire használható az 1715-1720-as Conscriptio regnicolaris digitális adatbázisa az eredeti célon, az adófizetők azonosításán és vagyonuk becslésén túl?
2. Azonosíthatók-e migrációs irányok és távolságok akár rövid intervallumban (1715-1720), akár hosszabb távon? Ehhez a családnevek elterjedését kellett tüzetesen átvizsgálni.
3. Mennyire tekinthető stabilnak a települések népessége 1704-1720 között, miként zajlott le az etnikai csere? A betelepülők és a helyben lakók között kimutatható-e etnikai különbség? Ehhez településenként kiszámoltuk az 1715-ben és 1720-ban közös családnevek arányát és vizsgáltuk azok etnikai jellegét a teljes névanyaghoz képest, továbbá elemeztük a bevándorlás, a kihalás és a belső szaporulat jelentőségét a települések lélekszámának változásában.
4. Ahol jelentős instabilitás mutatható ki, annak a járványok, vagy a betelepítések az okai az összeírás pontatlanságain és korlátain túl?
5. Kimutathatók-e területi különbségek a népességnövekedés intenzitását tekintve? Az 1715/1720-as összeírásokból leszűrhető népességdinamikát (családfők száma) összevetettük az 1784/5-ös népszámlálás adataival (házak).
6. Hogyan változott a terület etnikai arculata 1715-1773 között? Az 1715-1720 közötti személynevek alapján azonosított etnikai jelleget (mely itt kifejezetten a beszélt nyelvre, nem a lakosság etnikai tudatára vonatkozik) összevetettük a Lexicon locorum 1773-as, településszintű adataival.
7. A vissza- és betelepülés csak 1715 után kezdődik meg a járványok után, vagy már a török korban is feltételezhető a frontier benépesítése felvidékiekkel, így az etnikai kontaktzóna délre tolódása? Ehhez a Rákóczi-szabadságharc egyik 1704-es összeírását vetettük össze az 1715/20-as Conscriptio regnicolaris adataival.

8. A foglalkozásra és eredetre, származási helyre vonatkozó személynevek alapján lehetséges-e egyes nagyobb (városi) közösségek stabilitásának, kontinuitásának, struktúrájának vizsgálata?

Anyag és módszer

A felhasznált irodalom magába foglalja az MNL OL munkatársai által digitálisan rögzített 1715-ös és 1720-as regnicolaris conscriptiokat, a török kor utáni első átfogó vizsgálatot az ország területén. Az innen nyert adatokat a népességdinamikai és etnikai földrajzi vizsgálatokhoz az 1773-as Lexicon locorum adataival vetettük össze – az 1773-as állapotokat bemutató településszintű etnikai alaptérképet Nagy Béla szerkesztette. Felhasználtuk továbbá a Nógrád Megyei Levéltár digitális archívumát, ahol elsősorban a keresőprogram nyújtotta lehetőségekre fókuszálva a családnevek korai előfordulásait vizsgáltuk, illetve az 1704-es kuruc katonai összeírás adatait elemeztük, valamint a II. József korabeli népszámlálás (1784/85) településsoros adatait.

A Rákóczi-szabadságharc leverésével a szatmári békét követően az ország átszervezését megindító országgyűlések sorát az 1712-ben újra összehívott országgyűlés nyitotta meg. Ezen az országgyűlésen szervezték meg a „Commissio Systematica” nevű bizottságot, amelynek feladata az állami szükségletek fedezésére szolgáló források megnyitása, és az adórendszernek, – amely ellen az országgyűléseken azok behajtása miatt állandóan panaszkodtak a rendek – új alapokra helyezése volt.ⁱⁱ Az uralkodó és a rendek közti hosszas tárgyalások után alkotta meg az országgyűlés az 1715. évi 57. tc.-et, amely csak érinti az összeírás problematikáját, a kivitelezés módjára nem tér ki.ⁱⁱⁱ 1718-ban a királyi kancellária, s a bécsi udvari hatóságok újra behatóan foglalkoztak az összeírások revíziójával: alacsonynak találván az adózó nép számát, egyes esetekben más megyékkel vizsgáltatták felül az összeírást. A felülvizsgálat eredménye általában az összeírás helyességét igazolta, de éppen Nógrád megyében több mint 10-15%-os népességtöbblet volt mérhető az 1720-as felülvizsgálat javára, ami arra utal, hogy népmozgások a két összeírás között is lehettek.

A választott módszerek között – a forrásanyag sajátosságai miatt – kitüntetett szerepet kap a névelemzés. A nevek egy része eredetet, származási helyet jelöl (pl. Horváth, Ocsovai, Lipták), a traumát szenvedő térségekben ugyanis gyakori, hogy az eredeti struktúra felbomlása miatt a származás, mint megkülönböztető jelző fontosabbá válik a közösségen belül betöltött funkcionál (pl. foglalkozás), azaz a nagy migrációval jellemezhető területeken a származásra utaló nevek aránya magasabb az átlagosnál. Ez lehetővé teszi a migráció sajátosságainak – irányainak, nagyságának, távolságának – azonosítását, noha nem teszi lehetővé a konkrét dátum meghatározását, csupán az aktuális állapotot közli (hogy ez hány generáció alatt történt az nem mutatható ki). Az is érvényes, hogy népnév migránsoknál tömegesen csak akkor jelenik meg, ha a befogadó közösség többségben, vagy struktúrája nem omlik össze. Ellenkező esetben, pl. ha a bevándorlók száma közelíti, vagy felülmúlja a befogadó közösségét, a bevándorlókat nem nyelvük, hanem származási helyük alapján nevezik el (mivel a többségbe kerülő szlovákság szempontjából a „Tót” megnevezés közömbös). A migráció hullámainak (és így esetlegesen eltérő irányainak) elkülönítése is csak szerencsés esetekben lehetséges (lásd pl. a Polyák és a Lengyel, mint vezetéknev eltérő befogadó nyelvi közeget testesít meg, azaz, ha ugyanabban a közösségben mindkettő előfordul, akkor két eltérő migrációs hullámról van szó, mely során vagy a kibocsátó terület, vagy a befogadó terület nyelvhasználatában változás állt be). A (távoli) helynevek lokális dúsulása, vagy éppen hiánya lehetővé teszi az adott közösség eredeti struktúrájának stabilitás-vizsgálatát (mennyire lazította fel a bevándorlás, elvándorlás az eredeti szerkezetet).

Az 1715-ös és 1720-as összeírás névanyagának összevetése (a digitalizálók által elkövetett félreolvasások megoldása mellett) lehetőséget nyújt az adott település lakosságának

stabilitás-vizsgálatára is: a közös nevek aránya éppúgy árulkodó, mint az új nevek aránya a közösségen belül, illetve a létező és elszaporodó, vagy kihalt családnevek szintén utalnak a közösség reprodukciójának forrásaira, módozataira is.

Korlátozott mértékben, de az etnikai viszonyok rekonstrukcióját is lehetővé teszi a nevek elemzése – ily módon természetesen szigorúan a származási vagy befogadó hely beszélt nyelve és nem a nemzeti identitás vizsgálható (ez a 18. században egyébként is értelmezhetetlen). Az összeírók nyelve nyilván befolyásolhatta a képet – miként egy kétnyelvű közegben a feltett kérdés nyelve dönti el sokszor a nyelvhasználatot – és az egyébként sokszor árulkodó keresztnevek itt nem útmutatók (hiszen alapvető vallási különbség nem volt a betelepülők és helyiek között, a keresztneveket pedig sok esetben latinos formában rögzítették az összeírók). Mindenesetre Nógrádban ritka a vezetéknevek lefordításának jelensége még foglalkozásnevek esetében is a két összeírásban (ez az összeíróbiztos anyanyelve függvényében pl. Zemplénben előfordult, mint arra Mészáros Kálmán is felhívta a figyelmet: Mészáros: 1999, 112-138), így a vezetéknev, különösen annak végződése valóban tükrözheti a származási közeget. Leszögezendő, hogy a névelemzés egyedi esetekre nem alkalmazható, de korábbi kutatásaink bizonyították, hogy kellően nagy adathalmaz esetén reprezentatív, azaz a névelemzés alapján az adott közösségre érvényes etnikai arányokat hasonlóképp mutatja, mint az önbevallás akár a 18. században is (Szíjártó: 2006, 57-91; Demeter: 2009, 5-11). A kritikák ellenére e módszer mindmáig használatos (Böszörményi: 2012, 2-16.) Megjegyzendő, hogy esetünkben egyfelől könnyebbséget jelentett, hogy a vezetéknevek zöme helynévi és foglalkozásnévi eredetű, másrészt nehézséget, hogy több betelepülési hullám esetében, ha nyelvcsere zajlott le, akár a magyar származásúakat is illethetett a szlovák befogadó közösség szlovák névvel.

E jelenségeket kiegészítő források felhasználásával térképen ábrázolva komparatív és regionális tendenciák azonosíthatók. Az állapotokat és folyamatokat egyaránt megjelenítő térképeken komplex változókat ábrázoltunk, azaz nagy mennyiségű információt ábrázoltunk egy felületen, amely megkönnyíti az egyébként gyakran egymásból következő jelenségek értelmezését.

Eredmények: a frontierzóna demográfiai állapota a török kor után

Nógrád megye jelentős pusztulást szenvedett el a török uralom alatt: a nagyfokú népességcserére utal, hogy Csitáron az 1559-es, 1686-os és 1715-ös összeírásban egyedül a Gál család fordul elő minden esetben (*I. táblázat*, Zólyomi: 1999). További példaként összevetve Zsolna melletti Nagyróna, valamint a nógrádi Nagyócsa és Cserhátsurány települést, a különbség ugyancsak nyilvánvaló: az első település esetében 1715-ből mintegy 200 családnév szerepel, ebből 1 magyar jellegű - Szegény (valószínűleg menekültre utalva), három pedig horvát – Horváth, alátámasztva az északra menekülő szlavón lakosságra vonatkozó elméletet. A Nógrád megyében, de az Ipolytól északra fekvő Nagyócsa-Ocsova esetében már csak kb. 60 családfő szerepel az összeírásban: Horváth családnevű ugyancsak előfordul, emellett a Sági, Dankó, Forgács, Vigasd családnevek jelzik az eltérő nyelvi közegbe kerülőket. Az Ipolytól délre fekvő Cserhátsurányban pedig mindössze 8 családfőt írtak össze a török kor után.

Kirajzolódik tehát az etnikailag homogén, de túlnépesedett Felföld és a kiürült, kevésbé termékeny, de a hegyvidékeknél még termékenyebb földekkel bíró cserhádi régió. Az utóbbi közlekedéscsúszó fontos utakkal, de ugyanakkor eldugott vidékekkel is rendelkezett, mely a hadak felvonulását és járványok terjedését megkönnyítette, a terület kontrollját viszont megnehezítette. A török trauma a tótok körében is balladák születéséhez vezetett (a Turčin Poničan, a pónyiki rajtaütés emlékét őrzi), pedig a Felföldet a török dúlása kevésbé érintette.

Az északra (esetenként akár a török elől) húzódó magyarság emlékét őrzik a közeli migrációs forrásokra utaló Bagi, Rékasi, Turai, Aszódi családnevek Nógrád megyében 1715-1720 között, még inkább a Tokodi, Hadházi családnevek. Selypen találkozhatunk Kecskeméti és Baranyi családnevekkel is. Az Ipolytól északra lévő, 1720 körül is magyar többségű Zsély település Dél-Nógrádból kapott magyar telepeseket (Gutai, Sipeki, Becskei), valószínűleg szintén a török elől menekülő családokat. Sajnos azonban a név nem árulkodik a költözés idejéről – Bagról akár a török kor előtt is felvándorolhatott a lakosság, ilyen szempontból a nagyobb távolságra utaló helynév inkább markáns (pl. Szilágyi, Horváth, Erdélyi), noha a vándorlás időtartalma akár több generáció is lehetett. A korai északra vándorlás, majd a török kor utáni délre húzódás földrajzi és társadalmi következményei akár családon-nemzetségen belül is vázolhatók: 1602-ben egy Zagyvay (egregius) Észak-Nógrádban, Gácson volt szolgabíró (NML. IV.1.a. I.169.) – e név 1715-ben Romhányban, Jászfákóhalmán, Szolnokon és Debrecenben is feltűnik. Az 1715-ös összeírásban szereplő Nógrád megyei Zagyvaiak jobbágyok – de különben a nemesi cím elvesztése nem ritka: a csitári Komjáti család (ők északról érkeztek, de még a török kor elején) még az 1840-es években sem tudta hitelt érdemlően bizonyítani, hogy nemesi eredetű. Nógrádban az északra, illetve szétköltözésre további példa a Patak-Pataky név (Erdőszele, Vadkert, Szarvasgede).

Az északra húzódás következménye egyértelmű: a magyar ajkú lakosság tért veszített. Nemcsak a nyelvi kontaktzóna tolodott délre a török uralom végével, de a korábban északra húzódó magyar elemek is beleolvadtak a befogadó közegbe. Kniezsa I. térképei (Kniezsa: 1941, 64) szerint Sáros megye még jelentős magyarsággal volt jellemezhető, 1773-ban már nem volt magyar többségű település. A Sáros megyei abosi (Obišovce) lakosok között még 1715-ben előfordult a sok tót név között a Varga és a Demeter családnév (2. táblázat).

1. táblázat. Stabilitás és mobilitás Csitáron 1686-1773
(egy viszonylag stabil település: a közös családnevek aláhúzással kiemelve)

1686	1715	1720	1773-ig új családnevek
Antal Mátyás <u>Gál Mátyás (1559-)*</u> <u>Bozány Gergely**</u> <u>Csikány Istók</u> <u>Szenográdi Demeter</u> <u>Szenográdi Mátyás</u> <u>Pénzes András</u> <u>Herceg János</u> <u>Sipos János</u> Sipos Mátyás Szenográdi János Tóth Lukács <u>Bernáth Mátyás****</u> Komjáti nobilis	Antal; Matheus <u>Gál Benedictus;</u> <u>Bozán Gregorius;</u> <u>Csikány Mathias; Szenogradi;</u> <u>Demetrius Mathias Szenogradi;</u> <u>Penzes Joannes;</u> <u>Herczegh Joannes;</u> *** Stephanus Nagy György	**** <u>Gáll Benedictus</u> <u>Bozán Gregorius</u> <u>Csekány Matthias</u> <u>Demetrius Szentgrády; Matthias</u> <u>Szenogrády</u> <u>Joannes Pénzes</u> <u>Joannes Herchegeh</u> <u>Joannes Sipos</u> Stephanus Nagy;	Bernáth Csábi Czigura/Figura Gyalog Sebő

* Az egyetlen perzisztens család, ** A családnév a birtokos nemből akinek a birtokára beköltöztek: Bossányi, *** Sipos hiányzik, de előtte és utána is van, ****A nemesi házhelyre költözőket nem írták össze, ***** A családnév 1715-1720-ban nem fordul elő, de előtte és utána igen.

Forrás: <http://mek.niif.hu/02100/02134/html/csaladok.htm>.

<http://digitalisleveltar.nogradarchiv.hu/NMLFiler/login?field. UserID=ANONYMOUS&field. UserPWD=anonymous>

2. táblázat. Abbos , Abos , Abos , Sáros , Obišovce, SK (1715)

Mathias Varga; Michael Zavodny; *Joannes Varga*; Joannes Gerda; Andreas Poncsák; Stephanus Daryuv; Joannes Hlavczur; Krepepczka; *Martinus Demeter*; Stephanus Ulicsny; Georgius Kusnér

A szűkös megélhetést nyújtó frontierzónából a török kort túlélő lakosság olykor inkább délebbre költözik a jobb földek reményében, kiürítve a cserhádi területet, ahová északról, a túlnépesedett felföldről szláv telepesek érkeznek. Így érhető meg a Bussai, Terjéki családnevek (ma mind Dél-Szlovákia) jázsági előfordulása (3. táblázat), a Hegedüs név

eltűnése az Ipolytól északra (Csalár, Kürtösújfalú, Zsély), illetve délre (Tereske, Rétság). E név Kosdon és Détáron perzisztens 1715-1720 között, 1720-ból viszont új telepesként Kiszellőn, Kállón, Nőtincsen fordul elő. Szintén ez magyarázza a Sztruhárszkiak, Lestyánok, Sulyánok (észak-nógrádi falvakra utaló tót nevek) megjelenését az Ipolytól délre a török kiűzése után. A ma vácdukai illetékességű Kis Simon család 1715-ben egyszer fordul elő – a mai Szlovákia területén, Zsély környékén. A Hajdú név viszont más irányú betelepülést feltételez: 1715-ben még csak Nagylóc, Bér és Jobbágyi térségében találkozunk a névvel, világos tehát, hogy e „foglalkozásnév” képviselői Kelet-Magyarországról jöttek.

3. táblázat. Jászfákóhalma – nógrádi és gömöri kirajzás déli irányba

Mathias Kiss; Joannes Kőházy; Martinus Kőházy; Stephanus Erky; Paulus Hajdó; Joannes Sidó; Petrus Szantó; Georgius Csöke; Stephanus Bona; Michael Jámber; Adalbertus Forgács; **Benedictus Zagyvai**; Stephanus Szöllősi; **Petrus Törjéki**; Blasius Ferencz; Georgius Borics; Thomas Borics; Thomas Nagy; Franciscus Nagy; Joannes Vicsápi; Mathias Tótt; Joannes Bógyi; Mathias Balogh; **Stephanus Bussai**; Andreas Pinték; Franciscus Pap; Stephanus Fabik; Martinus Nagy; Paulus Vörös; Michael Kiss; Martinus Fabik

A nevek árulkodók – nemcsak a származás helyét illetően, de gyakran a bevándorlót kibocsátó közeg nyelvi hátterét illetően is. Könnyű a helyzet olyankor, ha a Felvidék északi részéről, Nógrádon kívülről érkezik a lakosság, pl. az olyan nevek esetében, mint a Lipták, Árvai-Oravec, Bicsánszki, Gyetvai, Parniczki, Motyovszki, Szenográdi, mert a nevek formájától (magyaros, vagy szláv írásmód és végződés) függetlenül szinte bizonyos, hogy viselője szláv volt. Azaz, ebben az esetben a befogadó közeg nyelve nem befolyásolja a név alakját és a hozzá kötődő etnikum azonosítása egyszerű. Más a helyzet akkor, ha a befogadó közeg elszlávosodott – Nógrádban erre is van példa – ott ugyanis magyar ajkú migránsok is kaphatnak szláv végződésű nevet. A Dejtárszki családnév esetében – mivel Détár magyar falu volt 1700-1773 között – a migránst befogadó legélt eltótosodott közeg adta a 'jobbán csengő' nevet. A Szirághszky pedig az eltótosodó Szirákon változott meg Szirákiról. A családnév elemzése tehát sok kérdést felvet, mind az olvasatot, mind annak értelmezését illetően. A Sztruhárszky családnév egyaránt jelenthette azt, hogy az illető tótajkú településről származik, de azt is, hogy a befogadó közeg tót jellegű – az utóbbi esetben a betelepülő akár magyarajkú is lehetett volna. A településnevek feltüntetése sem egyértelmű: Esztergár település magyarosan, Esztergárként jelenik meg 1715-ben, noha lakosság a családnév alapján egyértelműen tót többségű, és az innen elszármazók is Sztruhárszkiaként kerülnek említésre (s 1773-ban tót faluként írják össze). Ennek alapján egy 1715-re eltótosodó, korábban magyarajkú (is) település képe bontakozik ki előttünk. Érdekes jelenséget mutat a Szebellédi – Sebechlebs családnév, mivel mind a falu tót, mind magyar néven előfordul, ráadásul ugyanazt a személyt írták össze a két eltérő családnévvel Szátokon a két összeírásban. (Szebelléd egyébként is a nyelvhatár mentén feküdt, lakosai szerint kétnyelvűek lehettek, s az 1715-ben szintén vegyes lakosságú Szátokon e jelenség nem is meglepő, de az összeíróbiztos hozzáállása is módosíthatta a nevet).

A török kori nagy mozgásokra jellemző, hogy a Horváth családnév nem kis számban fordul elő Trencsén vármegyében (és a rác Nógrádban) 1715-ben, így van valami alapja annak az elméletnek, mely a szlovákság számbeli megerősödését a horvátok, szlavónok északra vándorlásának tudja be (a viszonylag zavartalan demográfiai fejlődés mellett). E jelenséget erősíti, hogy a Horváth nevéek még 1891-ben is leggyakrabban a Horvát-és Szlavónországgal szomszédos megyékben fordulnak elő (1. ábra) tehát az észak-felvidéki névadásnak más oka nem lehetett, mint az etnikai konnotáció. Nógrádból Selyp, Erdőtarcsa, Palotás, Nógrádmegyer, Diósjenő területéről ismert a Horvát családnév, a Rác pedig Verőce, Litke, Nőtincs, Kisoroszi területéről. De Horváth családnévvel a már említett trencsényi Nagyróna település is bírt.

1. ábra. A Sulyán családnév előfordulása 1715-ben (észak-nógrádi Sülye településről kirajzó lakosság)

	TEKA ↓	Kötet ↓	Településcsoport	Helység ↓
1	18	Nógrád	járás: Kekő	Bánk
2	18	Nógrád	járás: Szecsen	Bér
3	16	Hont	járás: Schemnic	Devicze
4	18	Nógrád	járás: Kekő	Felső Petény
5	18	Nógrád	járás: Kekő	Felső Saáp
6	18	Nógrád	járás: Kekő	Gyarmath
7	23	Trencsén	járás: Középső	Hoscsina
8	37	Zala	járás: Insula Muraköz	Kristanocz
9	18	Nógrád	járás: Szecsen	Ludány
10	18	Nógrád	járás: Lossoncz	Prága
11	18	Nógrád	járás: Szecsen	Szirágh
12	16	Hont	járás: Schemnic	Trencs Falu
13	18	Nógrád	járás: Lossoncz	Turopolya

Rusznák családnév elterjedése Nógrád településen orosz-ruszin betelepülőkre utal, akik valamikor eltótosodtak. A Lengyel és a Polyák családnév együttes előfordulása is arra utal, hogy a lengyel bevándorlás két fázisra bontható, s az első fázis még magyar közegbe érkezett, akár asszimilálódott is.

Egyes családnevek Nógrádban korlátozott földrajzi elterjedéssel bírnak: Godók csak Nógrád keleti (Ságújfalu), Sidók (Tolmács) és Csüttök (Balassagyarmat) csak a nyugati részén fordultak elő, a Sisa Nógrádmarcalban 1715/1720-ban. A Turánszky név 1891-ből szinte csak Nógrádban van jelen (a Jékelfalussy-féle inventár szerint), s a név már 1720-ban is ismert volt. A nógrádi Sülye faluból való származást jelentő Sulyán családnév egy másik típus példája: egész Felvidéken kimutatható, de leginkább Dél-Nógrádban (*1. ábra*), egyértelműsítve a telepítés-település irányát. A Végh családnév a 2 vizsgált járásban igen ritka, csak Endrefalva-Ludányhalászi térségében fordul elő, emellett egy képviselője élt a névnek Vadkerten. A Mák családnév Nógrádban Patakon fordult elő nagy számban 1715-ben, a Dora Kállón.

Az előbbiekből kifejtettek következménye, hogy egyes neveket tekinthetünk speciálisan „nógrádinak” vagy tágabban véve „palóc térséginek”. Az Ocsovai vagy Abelovi-Ábel családnevek szintén helynévi eredetűek és Nógrádban igen gyakoriak (Erdőkürt, Szécsény), noha Abelova Gács mellett van, Ocsova pedig nem nógrádi település, Zólyom közelében van. Ilyen esetekben egyébként (mivel a név valószínűleg vándorlás hatására keletkezett) az azonos családnév nem is jelent közeli rokonságot. A Kollár név viszont igen gyakori az egész Felföldön, de nem helynévi eredetű: tömeges ’tót’ beköltözés, vagy elszlovákosodó befogadó közeg esetén a foglalkozásnév nem magyarosodott el/illetve szláv megfelelőjére cserélődött.

A foglalkozásnevek egyébként igen árulkodók egy helység központi szerepeit illetően: Szécsényben még 1715-ben is több mint 12 külön foglalkozás volt azonosítható a családnevekben, noha az összeírt adófizetők száma alig érte el a 25-öt (*5. táblázat*). (Ez természetesen nem azt jelentette, hogy a személyek foglalkozása valóban megegyezett volna a névben régebről hagyományozódott foglalkozással). Ezzel szemben az 1715-re eltótosodó Balassagyarmat magyar céhes foglalkozásnevet alig őrzött meg. Ebből következően az eredeti struktúra fellazulásának, bomlásának jele a foglalkozásnevek háttérbe szorulása az eredet jellegű nevekkel szemben. Stabil településszerkezet esetén ugyanis a lakosok elnevezésében az eredet elhalványul és helyét a társadalomban, gazdaságban betöltött funkció veszi át (a

Etnikai szempontból szintén érdekes a Tóth családnevek előfordulása. Óváron (Olováry) a Tóth családnév „igazi” szlovák nevek, mint pl. a Sarankó-Sramkó közül kerül elő – egyértelmű, hogy egy korábbi betelepülési hullámot képviselve. Jelenléte arra utal, hogy a „tótok” eredetileg magyar ajkú közegbe érkezhettek (és esetleg később elmagyarosodtak), a szláv név későbbi település nyomát őrzi, mikor a befogadó közeg asszimilációs erejét már elvesztette. Kürtösújfaluban a Krizán és Tupa családok mellett 4 Tót család fordul elő. Sente falu 11 adózó családjából 1715-ben 5 Tót családnévű volt, a többi viszont magyar eredetű, így vélhetőleg a falu asszimilációs ereje ekkor nem gyengült. Tereskén a Valent, Bandur és Drahota nevek mellett tűnik fel a Tóth családnév és Borsosberényben is a 12 adózóból 5 „Tóth” családnévvel bírt 1715-ben. A

vezetéknevek instabilak még ekkoriban). 1715 körül vidéken a Varga, Pásztor, Juhász, Hegedüs, Dudás, Fazekas családnév még igen gyakori, akárcsak a szlovák Kolár, (magyar rokona-megfelelője a Bognár viszont ritka). E 'vidéki' nevek városokban való feltűnése/kizárólagossá válása megint az eredeti struktúra megbomlását bizonyítja, miként a városias foglalkozásnevek vidéki jelenléte is migrációra utal.

4. táblázat. Foglalkozás és helynévi eredetű nevek két városias településen

dőlt: eredetnév, félkövér: helynév, világos: foglalkozásnév
SZÉCSÉNY 1715

Gregorius Nikony; **Michael Szabo**; Joannes Peter; **Joannes Szabo**; **Andreas Hegedüs**; **Gabriel Gombkötő**; **Michael Varga**; **Mathias Dudás**; Molnar Michael; Stephanus Franczia; Paulus Szabados; **Andreas Tóth**; **Joannes Pásztor**; Michael Mako; Michael Nagy; Paulus Tóth; **Joannes Kocsma**; **Andreas Szigyarto**; **Georgius Csizmadia**; **Stephanus Abel**; **Jacobus Abel**; **Joannes Szöcs**; **Michael Kesmarghi**; **Valentinus Ocsovai**; **Thomas Szabo**;

VERŐCE (1715/20)

Martinus Nemet; *Stephanus Toth*; Georgius Tuba; **Gregorius Varga**; Stephanus Karoly, *Stephanus Toth*; **Stephanus Szabo**; **Stephanus Czimadia**; Joannes Pál; Joannes Kristoff; **Michael Kovacs**; *Georgius Tóth* *Michael Rác*; *Samuel Vanyiga*; **Joannes Deméndi**; **Joannes Bognár**; **Michael Tokodi**; *Jacobus Kedler*; *Georgius Meczker*

A migrációs irányokat bemutató térképeink rávilágítanak (2-3. ábra) a migráció szerteágazó jellegére, mind irányait, mind távolságait tekintve. Egy településről több helyre költözött a lakosság és az újratelepített települések lakossága is több helyről verbuválódott. Az 1715-ös névanyag térképre vitele alapján az É-D irány a meghatározó, de egyes települések (pl. Romhány) inkább a közelből 'toborozták' a lakosságot, míg Balassagyarmat esetében a nagyobb távolságok domináltak, Zsély esetében pedig a dél-észak irány kimutathatóan inkább – ami arra utal, hogy ez korai északra vándorlás lehetett és 1715 után nem kapott utánpótlást a település északról (sem). Az 1715-1784 közötti népességdinamikát bemutató térkép alapján egyértelműen kirajzolódik a kép, hogy a vizsgált 2 járásban az Ipolytól északra fekvő térségek népességnövekedése és településnagysága is egyaránt kisebb volt (leszámítva a járásközpontot és környékét), mind a folyótól délre eső területeken. Szintén kiürülő góc volt a Salgótarján és Szécsény közötti térség.

Mindezen eredmények mellett a helynevek családnévként történő megjelenése problémákkal terhes. A toponímiai elemzések módszertanilag csak korlátozott érvényességűek akár a földrajzi, akár az etnikai eredetet vizsgáljuk. Nem tudható ugyanis, hogy pl. Aszódi Mihály (vagy valamelyik őse) mikor költözött el a névadó településről, s azt sem, hogy hány közbülső állomáson keresztül érkezett meg 1715-ben/20-ban aktuális lakhelyére. A migránsok aránya sem állapítható meg pontosan: attól, hogy egy településen a lakosság 25%-a visel helynévi eredetű családnévet (és ez elég ritka és magas arány), még lehetett alacsonyabb és magasabb is a beköltözők aránya. Erre utal az is, hogy több településnek szinte kicserélődött a lakossága 1715-1720 között a családnévek alapján, noha az összeírt lélekszám nem változott. A nem eredetre utaló nevek birtokosai is vándorolhattak. Kevésbé hihető, pl. hogy minden második nógrádi településen élt foglalkozás szerinti 'Varga', márpedig ez közkeletű név volt. (Mivel tót településeken is gyakori volt, bizonytalan az, hogy viselője kétnyelvű volt-e). Ráadásul a természetes szaporulat és a családnévek „kihalása” lánygyermekes esetén szintén befolyásolja a migránsok számát: a Drahoták 1715-1720 között szinte eltűntek és ennek nem biztos, hogy a betegségekkel szembeni kisebb ellenállóságot mutató génállomány az eredménye, hanem az is lehetséges, hogy tovább költöztek, vagy leánygyermekes révén beolvadtak. Nógrádi és gömöri eredetűeket Jászfákóhalmán is találunk (Bussai, Terjéki, Zagyvai), s a helynevek tömeges előfordulása szervezett mozgalomra utal. A nagy távolságok mellett kis léptékű migráció nyomai is

kimutathatók már az 1715-1720 közötti időszakból: Endrefalvából ekkor került Ludányhalásziba a Róka és a Szmoljár család, de az 1704-es katonai összeírásban szereplő magyarnándori Kökényesi Mihály a közeli Bercelen kerül elő 1715-1720-ban (mellesleg Kökényes is dél-nógrádi település volt), az eltótosodó Felsőpetényből származó Szabados György a szomszédos Nőtincsen bukkan fel (NML XIV-3. C-5/5. 116-118, 5. táblázat).

5. táblázat. A Rákóczi-szabadságharc katonáinak összeírása Nógrád megyében (1704) – migrációs szemszögből

világos: név eltűnt 1720-ra, félkövér: „tót” név

Diosi Ferenc, pataki, puska, kard, hadnagy (had.); **Tury István**, pataki, puska, kard, stázsamester (strasa. m.); **Pank György**, puska, kard, zászlótartó (zászlótar.);

1, **Birini Istók**, dejtári (détári), puska, kard; **Laczkó Mihály**, dejtári (détári), puska, kard; **Olcsovai Mátyás**, dejtári (détári), puska; **Kikinesi Mátyás**, nándori, puska, kard; **Simon András**, Szentért, puska, kard; **Miszáros Pál** Bodonyért (Bodonért), puska, kard; **Mak Mihály** Patakért, puska, kard; **Kisár Ádám** Horpácsért, puska, balta; **Pásztor Mihály** Berényért (Berinkeért), puska; **Szabados György** Felsőpetény (Felső Petinért), puska, balta;

2, **Pintér István**, nógrádi, puska, tizedes; **Lengyel Ádám**, kosdi, puska, balta; **Kocsis Ferenc**, kosdi, puska, balta; **Veres János**, kosdi, puska, balta; **Pintir István**, jenői (jenei), puska; **Bernard István**, jenői (jenei), puska, balta; **Molnár Jakab** Jenőért (Jenűirt), puska, kard; **Horváth András** Jenőért (Jenűirt), puska, balta; Hajdu János, nógrádi, puska, balta; **Killian György**, nógrádi, puska, kard;

3, **Gers Márton** Legéndért (Legindirt), puska, balta; **Nagy György** Sápért (Sapirt), puska, kard; **Blahot András** felsősápi (Felső Sapi), puska, kard; **Volják Simon** Guttáért (Gutaírt), puska, kard; **Opavecz György**, guttai (gutai), puska, balta; **Liesti György**, guttai (gutai), puska; **Silaj János**, turopolyai, puska, balta; **Dudás Pál**, nézsai (nízalai), puska, kard; **Bácsi György**, nézsai (nízalai), puska, balta; Zordik György, nézsai (nízalai), puska, balta;

4, **Mikula János**, felsőpetényi (felső peteni), puska, balta; Kovács Péter, vadkerti, puska, balta; **Vítíz György**, vadkerti, puska; Tseréni György, (keretskeni), puska, balta; **Jenő János** Tereskéért, puska, balta; **Tereskei György** Tereskéért, puska, balta; **Dan István**, berényi (berinkei), puska, lándzsa; **Tomko János**, alsópetényi (alsó peteni), puska, csákány; **Hugyevez György**, alsópetényi (alsó peteni), puska, balta; **Orlik Gábor**, alsópetényi? (alsó petai), puska, balta;

5, **Borda Albert**, nándori, puska, balta; **Ronkai Albert** Romhányért (Romhanyirt), puska, balta; **Kovács Jakab** Romhányért (**Romhanyirt**), puska, balta; **Kveczka István** Romhányért (**Romhanyirt**), puska, balta; **Balint Mihály** Bánkért (Bankért), puska, balta; **Kusnyár János** Bánkért (Bankért), puska, balta; **Babicz Mihály** Mohoráért (Muhoraért), puska, balta; **Sziles Geczi** Mohoráért (Muhoraért), puska, balta; **Karaba Mátyás** Szátok (Szádokért), puska, balta; **Soltis János** Szátok (Szádokért), puska, balta; **Badáni Mátyás**, berényi (birinkei), (zászlótartó), puska, kard;

6, **Rác Péter** Nőtincsert (Niticsirt), puska, balta; **Horvat György** Verőcécért (Verőczeirt), puska, csákány; **Skablina Mátyás** Verőcécért (Verőczeirt), puska, balta; **Pásztor János** Nőtincsert (Niticsirt), puska, balta; **Horvath György** Tolmácsért (Tolmácsirt), puska, balta; **Csöri János** Rádért (Radirt), puska, kard; **Kovács György** Rádért (Radirt), puska, kard; **Diák Pál** Agárdért (Agardirt), puska; **Nagy Mihály** Agárdért (Agardirt), két puska; **Varga Máthé** Vadkertért, puska, balta;

7, **Heicz György** Bodonyért, puska, balta; **Luptak Pál** Bodonyért, puska, balta, villa; **Hrecz Pál** Vadkertért, puska, balta; **Rura Jakab** Rétság (Rjetskáért), puska, balta; **Josko János**, kosdi, puska, balta; **Morvai György** Szentért, puska, kard; **Illis Mihály** Legéndért (Legenirt), puska, balta

NML XIV-3. C-5/5. 116-118.

Minden jel arra utal, hogy számos településen megtelepedtek a szlovákok már 1715 előtt – és már nem is olvadtak be, mert tótos származás- és foglalkozásneveiket nem tartották meg. A Nógrád Megyei Levéltár digitális archívumában található Rákóczi-korabeli katonai összeírást 1704-ből. Ekkor az összeírt fegyverforgatók közül kb. 20-24 lehetett tót származású, az összeírt nógrádi katonák harmada (5. táblázat). A háború okozta mobilitást és a járványok okozta kihalást támasztja alá, hogy az 1704-ben összeírt 71 névből csak 10 családnév fordult elő ugyanazon vagy egy szomszédos településen 1715/20-ban: Sápon a Blahók 1715-ben is előfordulnak, a Volják család Galgagután élt 1704-es és 1720-as adatok alapján – 1715-ös hiányuk (más községben sem fordulnak elő) arra hívja fel a figyelmet, hogy az adózók összeírása korántsem lehetett teljes (a mohorai Babics család is 1704-es és 1720-as jelenléttel bír). Bánkról egy Kusnyár már 1704-ben harcolt Rákóczi oldalán, a faluban 1715-ben pedig Csasztván és Petjanszki családnevek fordultak elő többek között – azaz a csesztvei és petényi eredetű betelepülők nem magyar családnevet kaptak, ami arra utal, hogy a két község lakossága ekkor már nem volt magyar, vagy az elszlovákosodó Bánk asszimilációs ereje volt nagy. 1801-ben a bánki evangélikus lelkész javadalomlevelénél az Ivanics,

Janecskó, Simon és Velky család tagjai tanúskodtak: az előbbi kettő már 1715-ben is a településen lakott, az utóbbi név 1720-ból fordul elő. Itt tehát a „legtisztetreméltóbb” gazdák (azaz, akik tanúskodtak) már a 18. század elején a faluban éltek (NML XII-2, ill. Hausel: 2002).

Arra is van adat, hogy a betelepülés még 1720 után is folytonos volt, ami megmagyarázza egyes, 1720-ban még vegyes, vagy magyarajkú települések szlovákosodását 1773-ra, a *Lexicon locorum* idejére (6. *ábra*). Bokor település szintén tót volt már 1715-ben, de az 1799-es tanúk között csak egy családnév fordult elő 1720 előtt. Bér szintén tót volt már 1715-ben, de a 4 tanú közül csak egy neve fordult elő 1720 előtt (az is Hajduch-Hajdú átírásban) – 1799-ig tehát itt folyamatos volt a beköltözés (NML XII-2, ill. Hausel: 2002).

A fent vázolt egyedi jelenségeket térképeken is ábrázoltuk – a migrációs típusokat külön térképen mutattuk be – egyetlen, összegző átlátható térképen ábrázolni a bevándorlókat nem is lehet (terjedelmi okok miatt itt csak a Kékkői járás viszonyait ábrázoljuk). Az 1715-1784 közötti népességnövekedés centrumait már elemeztük, egyértelműen az Ipolytól délre lévő területsáv jellemezhető a legnagyobb és egyben a legdinamikusabban növekvő településekkel (4. *ábra*) – igen erős korrelációt mutatva az etnikai térképen a betelepülőket reprezentáló szlovák településekkel (míg a megye északi régiói kiürülőknek tekinthetők). E csoporttól délre nagy, de lassabb dinamikával rendelkező településeket találunk (Bér, Ecseg, Kálló, itt tehát a betelepülés zöme az 1720-as évekre megtörtént, vagy nagy volt az utólagos elvándorlás), az Ipolytól északra levő hegylábi terület kis településekkel és kis növekedéssel jellemezhető kiürülő térség volt. És ez elvezet minket két újabb térképhez: az egyik a két vizsgált járás 1715-1720-as etnikai jellegét mutatja be és veti össze a *Lexicon locorum* 1773-as helyi nyelvhasználatot bemutató alaptérképével (egyúttal kontrollként használva azt a névelemzés megbízhatóságához), párhuzamosan megjelenítve a település nagyságát és a kisebbség arányát (5. *ábra*), a másik a népesség utánpótlódásának módozataira világít rá.

A két összeírás felhasználásával populációdinamikai szempontból is csoportosíthatók az egyes települések (elismerve azt a sajnos kezelhetetlen tény, hogy a két összeírás eltérései az összeírások megbízhatóságának különbségében éppúgy keresendők, mint a tényleges demográfiai változásokban). Vizsgálható, hogy mely települések esetén nagy a mindkét (1715 és 1720) összeírásban szereplő lakosság aránya (stabil település), mely esetekben dominál a kihaltak, mikor bevándorlók szerepe, illetve hol mérhető jelentős belső szaporulat (amely az azonos nevű családfejek számának gyarapodásával, illetve telekre kerülésével, telekaprozódással járt), s ez milyen nyelvű közösséghez kötődik, s hogyan befolyásolja ez az etnikai szerkezetet. A két járás e tekintetben is sokszínűnek bizonyult, hiszen szinte minden kombináció előfordul: Diósjenőn a perzisztens és a bevándorló nevek domináltak, Dejtárt a perzisztens és az eltűnő nevek határozták meg, Endrefalva etnikai képét a perzisztens magyar és bevándorló tót nevek alakították, az Ipolytól északra fekvő Szalcét a perzisztens magyar lakosság és a szlovák belső szaporulat alakította. A szintén határon túli Nagyzellőn a magyar családnevek eltűnése a lakosság elszlovákosodását eredményezte: a bevándorló és perzisztens nevek között mindkét etnikum egyaránt jelen volt. Terjedelmi okok miatt e térképet itt nem közöljük.

Mint látható tehát a népességcsere számos aspektusa és következménye nyomon követhető az 1715/1720-as összeírás névanyagának segítségével (migrációs irányok, az utánpótlódás demográfiai forrásai, etnikai változások, közösségek állapota, népességnövekedés területi különbségei) az itt nem vizsgált gazdasági potenciálon túl, ezért a helytörténeti és regionális kutatások számára egyaránt elsőrendű forrásanyagának tekinthető.

Irodalom

- Böszörményi, István 2012. Losonc utcái házai és lakosai a XVIII. sz. végén. *Gömörország* 2. (13) 2–16.
- Danyi, Dezső - Dávid, Zoltán (szerk.) 1960. *Az első magyarországi népszámlálás (1784-1787)*. KSH, Bp.
- Demeter, Gábor 2009. A névelemzés: divat vagy történeti rekonstrukciós módszer? Kísérlet a XVIII. századi összeírások migrációs és asszimilációs célú felhasználására. In: Demeter, Gábor – Bagdi, Róbert (szerk.) *Migráció és asszimiláció Északkelet-Magyarországon és a Partiumban 1715-1992*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 5–11.
- Hausel, Sándor (szerk.) 2002. *Nógrád megyei evangélikus lelkészek és tanítók díjlevelei (1784–1804)*. Salgótarján. Fordította: Révész László.
- Knieszsa, István 1941. *Adalékok a magyar szlovák nyelvhatár történetéhez*. Athenaeum, Bp. 1941.
- Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása: *Lexicon locorum Regni Hungariae populosorum anno 1773 officiose confectum*. Hornyánszky, Bp. 1920.
- Mészáros, Kálmán 1999. Zemplén vármegye katonai összeírása 1704-ben. In: Dr. Tamás Edit (szerk.) *Zemplén népessége települései*. Sárospatak. 112–138.
- Szűjártó, M. István 2006. Somogy megye 18. századi betelepülése és az 1740-es évek nemesi felkelései. In: Uő. (szerk.) *Nemesi társadalom és politika*. Universitas, Bp. 57–91.
- Zólyomi, József 1999. *Csitár története*. Csitár. Elektronikus kiadás:
<http://mek.niif.hu/02100/02134/html/csaladok.htm>,

Nógrád Megyei Levéltár XIV-3. C-5/5. 116–118.

Nógrád Megyei Levéltár IV.1.a. I.169. 1602.06.10.

Nógrád Megyei Levéltár XII. 2. (Eredeti cím: Authenticae conscriptiones proventuum ...)

www.mol.gov.hu – adatbázisok (<http://193.224.149.8/adatbazisok/osszes-adatbazis>,
1715/1720 Conscriptio regnicolaris)

www.radixindex.com (az 1891-es Jékelfalussy-adattár anyaga)

<http://digitalisleveltar.nogradarchiv.hu/NMLFiler/login?field.UserID=ANONYMOUS&field.UserPWD=anonymous>

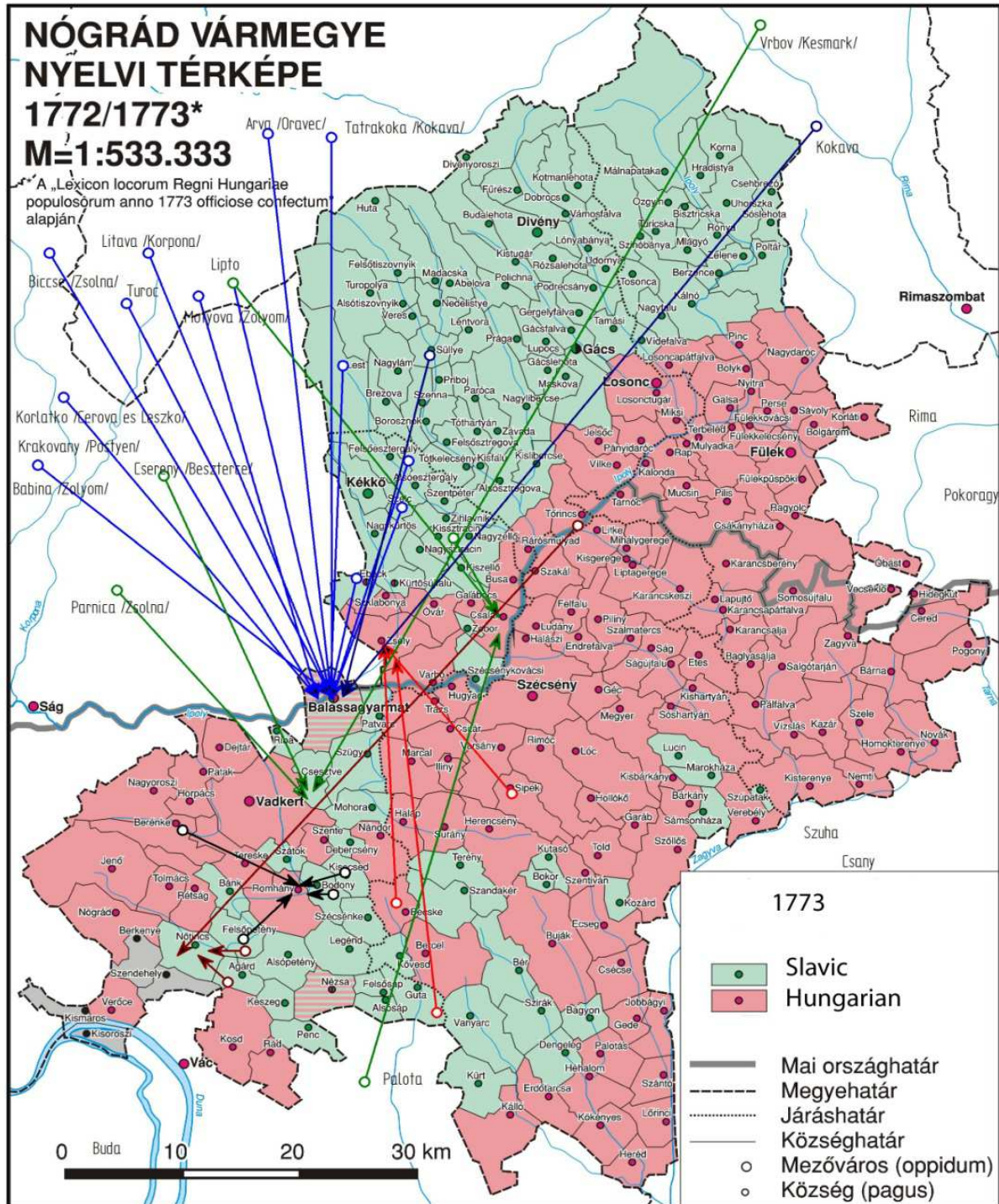
2013-03-30

ⁱ Jelen tanulmány megírását az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíja támogatta.

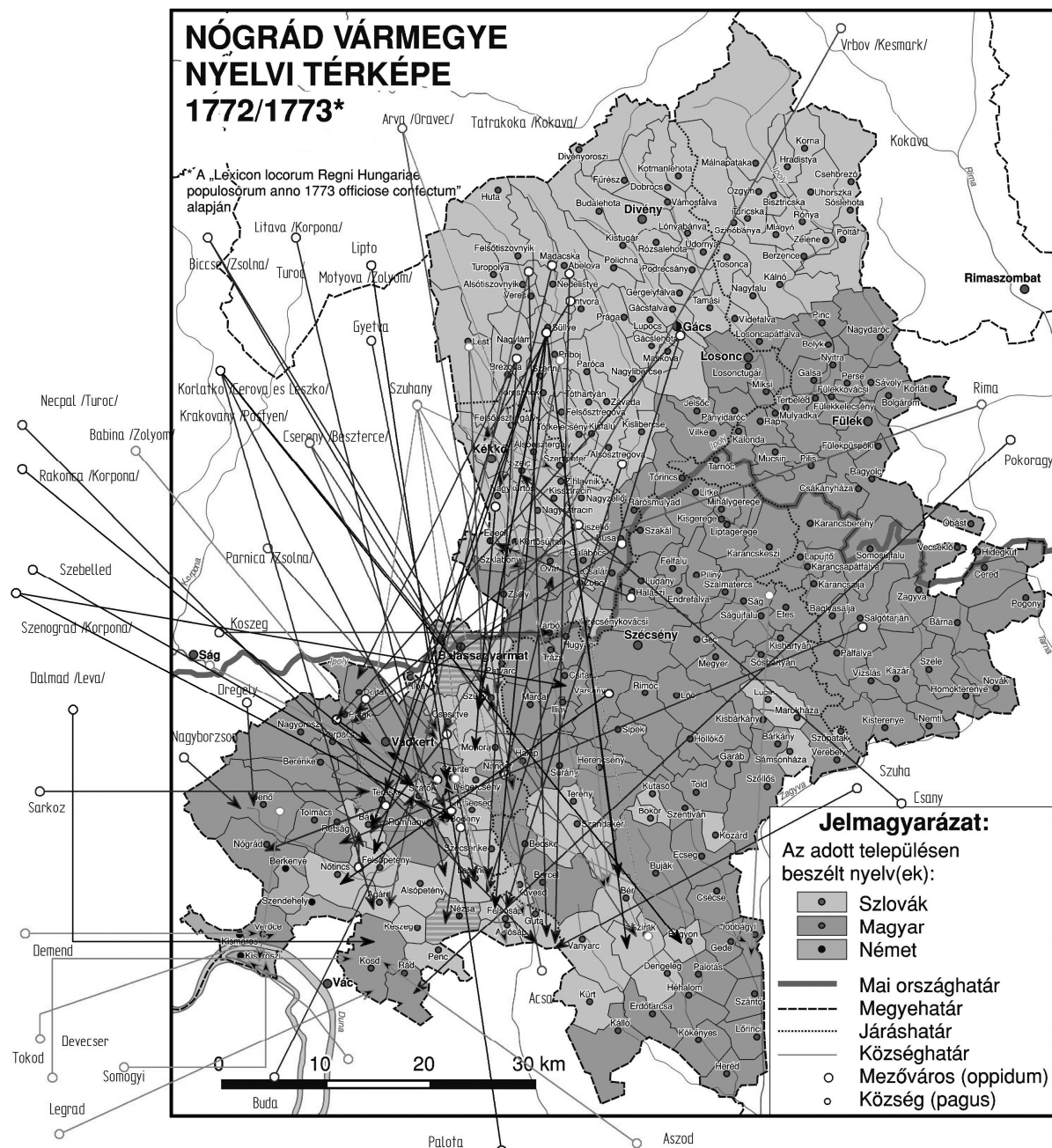
ⁱⁱ Az adó behajtásának a módja ebben a korszakban az volt, hogy az uralkodó az országgyűléssel bizonyos nagyságú összeget megszavaztatott, amit azután általában a nádori konkurzusokon külön bizottság osztott fel az egyes vármegyék, kerületek és törvényhatósági jogú városok között a már korábban foganatosított és állandóan javított összeírásokban szereplő portaszámok arányában. A vármegyék, a kerületek és a városok állandóan tiltakoztak a részükre megállapított portaszám ellen.

ⁱⁱⁱ És az országgyűlés által kidolgozott módozat sem került be a törvénykönyvbe. (Lásd: www.mol.gov.hu – adatbázisok). Az itt található leírás alapján a conscriptio regnicolaris a következőket tartalmazza. Össze kell írni minden szabad királyi várost, minden mezővárost, minden községet, lakott helyet és pusztát falut, megjelölve az elpusztulás idejét. A községeknél össze kell írni a jobbágyságot, zsellérséget, taksás nemeseket, szabadosokat és más ebbe a kategóriába tartozó egyéneket. A személyeknél fel kell tüntetni a szántóföld nagyságát pozsonyi köblök mértékében, egybefogva az őszi és tavaszi vetések területét, valamint az ugart is. Meg kell jelölni a fordulók számát és nagyságát is. A rétek nagyságát kaszások mértékében kell megadni, fel kell tüntetni a széna minőségét és meg kell említeni az esetleges áradások következtében keletkezett károkat, valamint a szabad legeltetési viszonyokat is. A szőlőknél fel kell venni a jegyzékbe minden kilencedet, tizedet vagy hegyvám fizetésére köteles nemesi vagy jobbágy szőlőt, nagyságát egy kapásnyi terület mértékével adva meg. Az erdőket akár makkoltatásra, akár tűzifának, akár ipari célra használják is fel, szintén össze kell írni. Fel kell venni a jegyzékbe a nem nemesek kezén levő minden malmot, akár lisztet őrölnek rajta, akár fűrészt- vagy zúzómalmot, megadva az évi jövedelmet. A szomszéd községek által bírt szántókat, réteket, erdőket és szőlőket szintén össze kell írni. A kiadvány az összeírt személyek (adózők) és helységek nevét, státusát (extreus, colonus, inquilinus, nobilis) és birtoknagyságát (adózási potenciálját) tartalmazza. Egy-egy személy kimaradhatott az összeírásból akkor is, ha ténylegesen jelen volt a területen: a nem adózők mellett (nemesek) ilyenek voltak az üres nemesi házhelyre települő parasztok. Az egyes személyekre vonatkozó adatok után következik minden egyes községnél a községre vonatkozó általános megjegyzések rovata: hány forduló és miért annyi van a községben, ki kell térni a szántóföldek fekvésére, termékenységére, a bor minőségére, a szállítási, közlekedési és értékesítési lehetőségekre. Fel

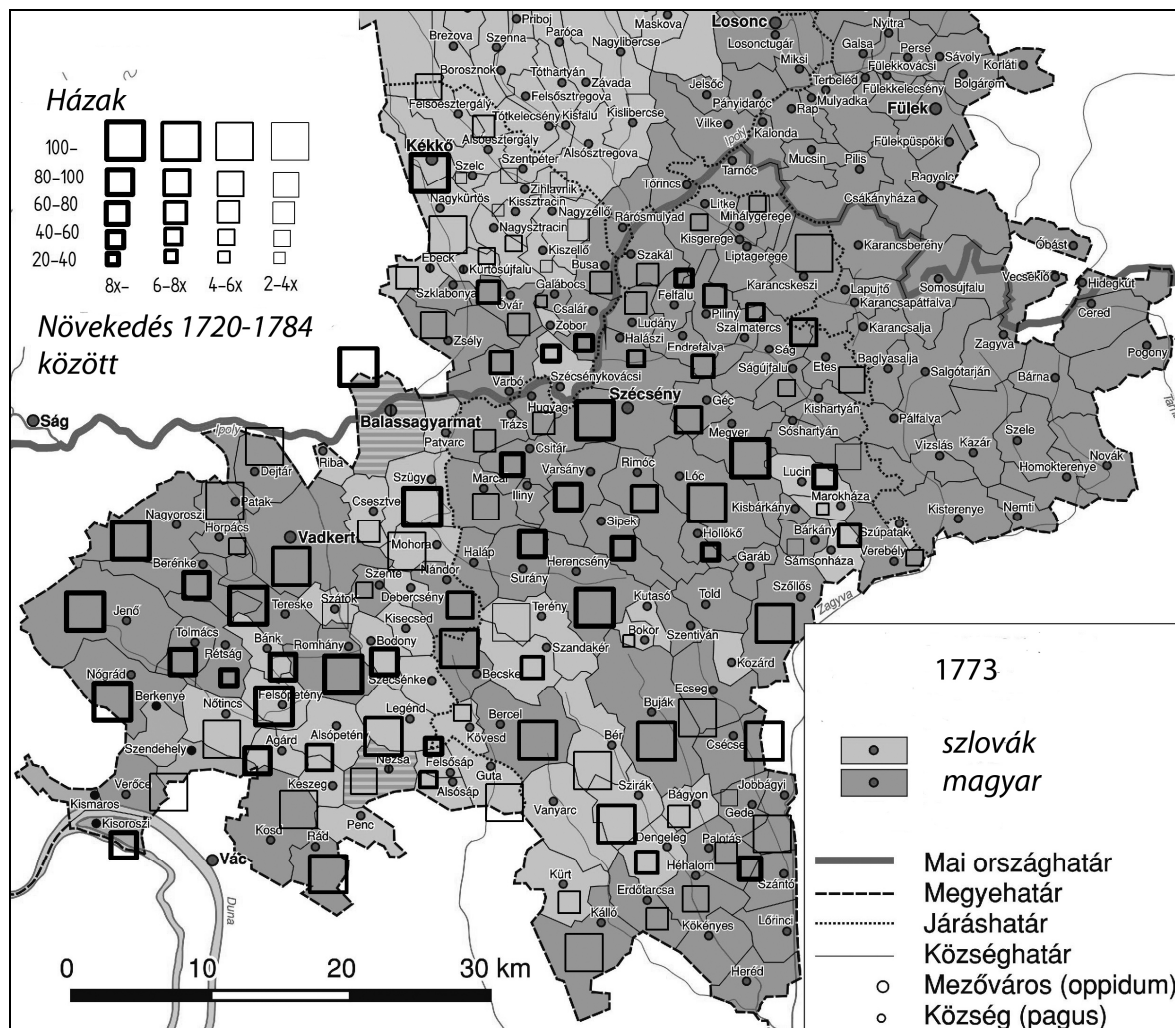
kell tüntetni továbbá azt, hogy tapasztaltak-e a bevallások körül hamisságot, vajon nem hagyták-e abba a jobbágyok a jobbágyföldök művelését, hogy helyette nemesi földön gazdálkodjanak. A városokban az összeírásnál csak azt a vagyont mellőzhettk, amely a várost mint testületet illette meg, mint pl. a városházát és a város földjeit. Össze kellett azonban írni minden egyes polgári telket a tulajdonos nevével, minden egyes telettulajdonos összes ingatlan vagyonát, szántóföldjét, rétjét, szőlőjét, valamint mindenemű jövedelmét. Ki kellett térni az összeírásban a céhbeli mesteremberekre, kereskedőkre és jövedelmükre. A kuriális települések adatait nem írták össze.

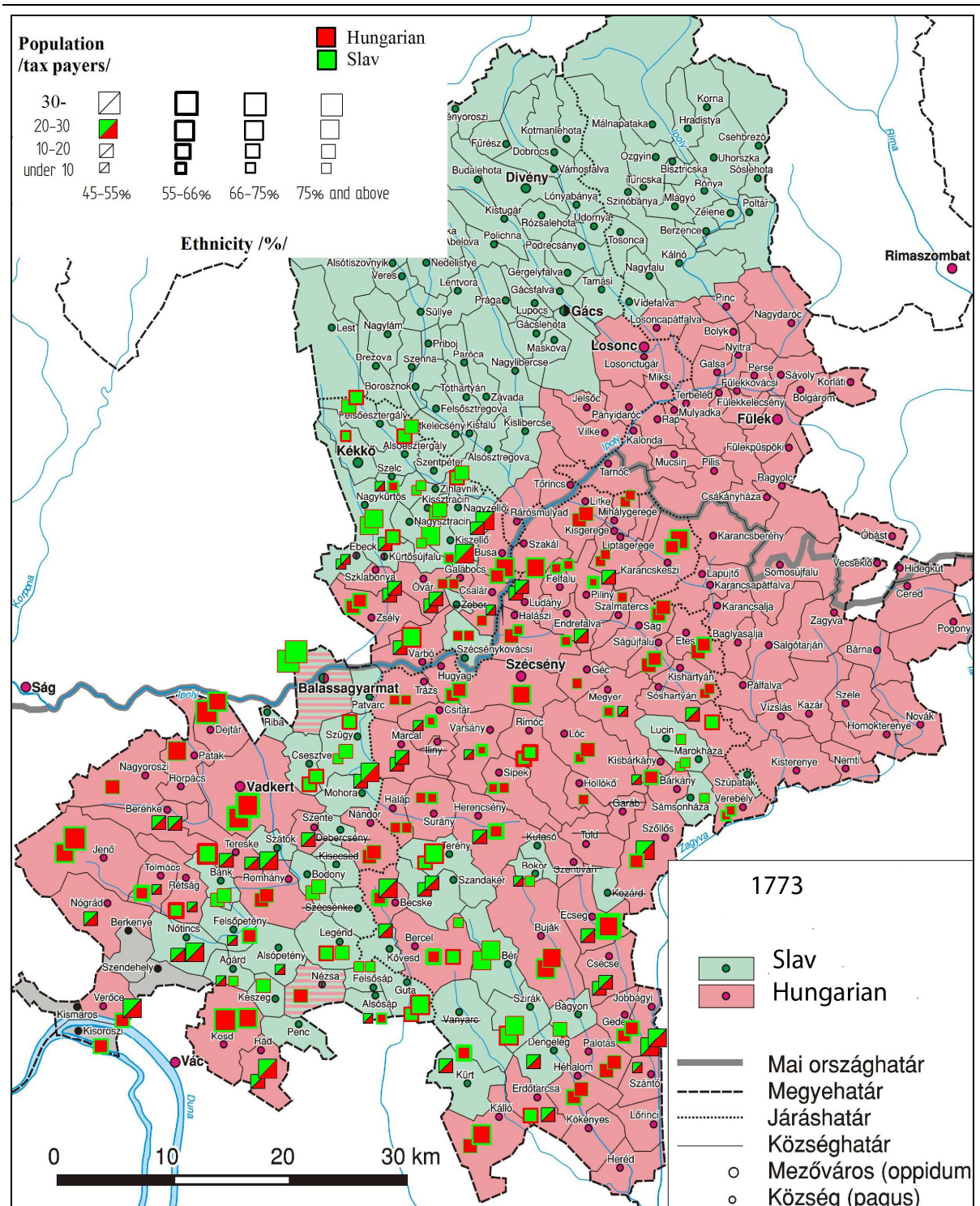
2. ábra. Nógrád megye migrációs típusai (irányok és távolság szerint) a török kor előtt és utána az 1715-1720-as összeírás névanyaga alapján. Az alaptérkép a Nagy Béla által a Lexicon locorum alapján készített településszintű etnikai térkép

3. ábra. További migrációs irányok a Conscriptio regnicolaris névanyaga alapján Nógrád megyében a Kékkői járás területén

4. ábra. A települések nagysága és lakosságszámuk növekedése (1720-1784) és kapcsolata az 1773-as etnikai viszonyokkal az újratelepítés során (a házak száma és a növekedés nagysága alapján)

5. ábra. Az újratelepítés során bekövetkező változások az etnikai szerkezetben 1715/20-1773 között (az adófizetők száma és nyelve alapján)